

Recollida d'aportacions sessions de debat autogestionades

Sessió organitzada pel Consell Interuniversitari de Catalunya i Associació Catalana d'Universitats Públiques el 17 d'octubre de 2018.

Sumari

Sumari

- Dades generals
- Objectius de la sessió

Anàlisi previ

- Introducció
- Antecedents
- Reptes detectats prèviament

Preguntes plantejades a la sessió

Desenvolupament de la sessió

- Reptes, obstacles i mitjans per a superar-los
- Propostes de les universitats

Dades generals

DADES DE L'ENTITAT: Consell Interuniversitari de Catalunya i Associació Catalana d'Universitats Públiques

País: Catalunya/Espanya

PERSONA DE CONTACTE: Gemma Xarles Jubany - gemmaxarles@uoc.edu

DATA: 17/10/2018

Títol de la sessió: Les estratègies i el rol de les universitats en la contribució a l'Agenda 2030 i la cooperació per al desenvolupament

Assistents:

Universitats públiques:

Núria González - Fundació Solidaritat UB

Jordi Prat - Director de la Fundació Autònoma Solidària

Santiago Silvestre - Vicerector d'Avaluació i Qualitat

Eva Vidal - Directora del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC

Ester Oliveras - Delegada per a la Sostenibilitat de la UPF

Núria Riera – Àrea de Responsabilitat de la UPF

Sílvia Llach – Vicerectora de Territori i Compromís de la UdG

Sílvia Lloveras - Cap de la Unitat de Compromís Social de la UdG

Àngels Sendra - Tècnica de l'Oficina de Desenvolupament i Cooperació de la UdL

Cori Camps - Vicerectora de Relacions Institucionals, Cultura i Compromís Social de la URV

Joan Fuster - Tèctic de la URV Solidària

Pastora Martínez - Vicerectora de Globalització i Cooperació de la UOC

Gemma Xarles - Directora de l'Àrea de Globalització i Cooperació de la UOC

Guida Fullana - Cap de projectes de l'Àrea de Globalització i Cooperació de la UOC

Universitats privades:

Alessandro Mini - Vicerector de relacions Internacionals i Recerca de la UAO CEU

Javier Quintano - Servei de Projectes Estratègics i Socials de la UIC

Jordi Villà - Vicerector de Recerca i Transferència de Coneixement de la UVic-UCC

Institucions universitàries:

Josep M. Vilalta - Secretari Executiu de l'ACUP

Victoria Gómez - Tècnica de Comunicació de l'ACUP

Pia Moret - Cap de l'Oficina del Consell Interuniversitari de Catalunya

Dinamització i moderació: Virgínia Sánchez, Tècnica de l'Àrea de Globalització i Cooperació de la UOC

Observadors: Francisco Javier Sánchez - Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Relatores:

Alicia Betts - Cap de projecte de l'ACUP

Marta Fernández - Tècnica de l'Àrea de Globalització i Cooperació de la UOC

Objectius de la sessió

O1: Reflexionar estratègicament des de les universitats sobre la cooperació catalana i la seva relació amb l'Agenda 2030 i els ODS per orientar la política pública de cooperació al desenvolupament de Catalunya.

O2: Contribuir a l'elaboració del Pla Director de Cooperació 2019-2022 com a actors de cooperació per al desenvolupament que són les universitats.

O3: Fomentar una nova forma de treballar dins del sector de cooperació català, reivindicant el paper de les universitats com a actors de cooperació i de generadors de projectes col·laboratius; identificant nous actors i noves formes de relació, establint aliances estratègiques, i obrint i compartint el coneixement generat a les universitats i que tradicionalment no estava emmarcat en el sistema de cooperació al desenvolupament.

Anàlisi prèvia

Introducció

Més enllà de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4, que interpel·la directament les universitats per garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i oportunitats de formació al llarg de la vida, les universitats assumim la responsabilitat davant dels reptes globals de l'Agenda 2030. El nostre **paper en la creació i la transferència del coneixement** ens atorga una posició privilegiada per a la inclusió dels ODS en la societat que ens envolta.

Les universitats catalanes podem tenir un rol destacat en l'assoliment dels reptes als quals apunta l'Agenda 2030, sense limitar-nos als reptes que s'han de treballar a Catalunya, sinó també en aquells reptes que han d'afrontar altres països. Per això, **cal que les universitats reivindicuem el nostre paper com a actors en el marc de la cooperació i de l'Agenda 2030, i és imprescindible que les institucions públiques que estan treballant en aquest marc i definint les polítiques públiques específiques incorporin la universitat dins el mapa d'actors.**

Entre els punts forts que les universitats destaquem, s'hi troba la gran experiència en **treballar per projectes i en col·laboració amb tercers**. Aquesta pràctica ens situa en un lloc privilegiat a l'hora de facilitar la col·laboració entre diferents agents des d'una posició "neutral".

Antecedents

Tradicionalment, els Plans Directors de Cooperació de l'Administració (no només de la Generalitat, sinó també de l'Estat i d'altres institucions) han incorporat la universitat com un actor amb unes atribucions molt limitades i centrades principalment en l'**Educació per al Desenvolupament**. Aquest és un dels motius principals que explica perquè moltes unitats de Cooperació Universitària s'han constituït històricament com a entitats jurídiques fora de l'estructura universitària, amb estructures semblants a les entitats del tercer sector.

En els últims anys, i gràcies en part al llançament de l'Agenda 2030, les universitats estem impulsant un canvi en la visió que l'Administració (de l'Estat i de Catalunya) té sobre el nostre paper en la cooperació al desenvolupament. Des de diferents espais, s'han mantingut converses amb la Direcció General i l'Agència de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) per abordar un nou rol de les universitats que va més enllà dels límits que fins ara havia fixat el Pla Director. Aquesta reflexió també s'ha fet en l'àmbit estatal, dins el Consejo de Cooperación del Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación (MAEC), on les universitats també estem representades.

En l'àmbit estatal s'han fet avenços en la percepció del paper de la universitat com a agent de cooperació. En el marc de la CRUE (Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas), moltes de les universitats catalanes hem participat en la discussió del nostre paper al Pla d'Acció de l'Estat, un debat que s'ha concretat en el **compromís de les universitats espanyoles amb l'Agenda 2030** formalitzat a Barcelona, el 16 de maig de 2018. Aquest document ha estat inclòs íntegrament al Pla d'acció de la implementació de l'Agenda 2030 a Espanya presentat aquest juliol a les Nacions Unides. Som moltes també les universitats catalanes que estem participant en les discussions de la ***nova Estrategia de Cooperación Universitaria al Desarrollo (ESCUDE)***, un document que ha de marcar les directrius de l'estratègia global de cooperació universitària al desenvolupament.

A nivell de Catalunya, s'han produït algunes **discussions preliminars en el si de l'ACUP** (Associació Catalana d'Universitats Públiques), que han dut a la signatura l'any 2017 de la **Declaració 'El compromís de les universitats catalanes amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible: cap a una educació transformadora per a un món nou'** per part de les universitats membre. Cal subratllar també les dues vocalies del Consell Interuniversitari de Catalunya en el Consell de Cooperació de la Generalitat, en el qual participen dos representants i dos suplents.

La Generalitat va encarregar al Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible de Catalunya (CADS) l'**informe “L' Agenda 2030: transformar Catalunya, millorar el món”**. Ubicat en el Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència, el CADS té la missió d'assessorar estratègicament el Govern de la Generalitat en l'àmbit de la sostenibilitat i d'analitzar la coherència de les polítiques de desenvolupament sostenible de diferents departaments. Per a fer-ho, al **CADS**, hi participen experts i expertes de diferents universitats catalanes que aporten el coneixement. Tanmateix, les universitats estem convidades en qualitat d'experts temàtics i no com representants d'un sistema universitari, el català, que és **agent d'anàlisi i transformació individual i col·lectiva**.

És en aquest context en què la Generalitat convida les universitats a participar en la construcció de la Visió 2030 que ha de definir **una visió pròpia de la cooperació catalana** al desenvolupament en relació amb l'Agenda 2030. Aquest fet es complementa amb

l'oportunitat d'influir en la definició del nou Pla Director gràcies als representants del CIC al Consell de Cooperació de la Generalitat. Des de les universitats volem aprofitar la conjuntura actual per avançar en aquest debat i impulsar la nostra contribució a la Visió 2030 de Catalunya.

Reptes detectats prèviament

Malgrat els esforços d'algunes universitats per incorporar l'Agenda 2030 en la seva política institucional, el debat fins ara ha quedat bastant **limitat a les unitats de Cooperació, de Sostenibilitat o de Responsabilitat Social** dins de les universitats. Per a fer possible una visió integral de l'Agenda 2030, les universitats tenim el repte d'aconseguir que l'agenda global de les Nacions Unides es treballi **des de les màximes instàncies de Govern universitari** i no només des d'aquestes unitats.

La contribució de les universitats a la Visió 2030 pot anar molt més enllà, però perquè això sigui possible cal tot un treball de sensibilització previ a tota la comunitat universitària; cal **explicar què és l'Agenda 2030** i com s'articula en els àmbits de **la recerca i la innovació, la docència i la gestió**, i ser capaces d'**implicar tota la comunitat universitària**.

- **Docència:** Més enllà de les assignatures que plantegen problemàtiques mundials (*Educació pel Desenvolupament - EpD*) i les pràctiques que acosten l'estudiantat a la realitat (*Aprenentatge Servei - ApS*), les universitats podem formar persones, ciutadans i professionals crítics, amb capacitat per abordar els reptes globals.
- **Recerca:** Les tendències actuals de la Cooperació limiten el rol de la universitat en recerca i innovació a la promoció d'una "recerca pel desenvolupament". Cal, però, incorporar un enfocament més transversal en el qual la investigació tingui com a objectiu contribuir a la superació dels reptes que plantegen els ODS, així com fomentar els debats al voltant de la ciència oberta, l'accés obert a les dades i a la recerca, i la recerca i la innovació responsables.
- **Gestió:** Cal transcendir la Responsabilitat Social Universitària (RSU) i treballar l'Agenda 2030 des de l'àmbit de la gestió, incorporant la Visió 2030 en les diferents decisions que afecten la gestió universitària.

L'Agenda 2030 posa de manifest la necessitat d'establir relacions entre els diferents actors i les diferents institucions per assolir els reptes globals de desenvolupament sostenible. **Les universitats hem mantingut (i mantenim) una interlocució amb la Generalitat per discutir l'Agenda 2030 únicament des de la política pública de cooperació.** En aquest sentit, tenim el repte de definir de quina manera volem contribuir a la Visió 2030 que s'està treballant des de la Generalitat. Destaquem dues possibles opcions:

1. Incorporar a la política pública de cooperació (i per extensió al Pla Director) les diferents maneres que té la Universitat de **transformar la societat, des de la docència, la recerca i la transferència.**

2. Més enllà de la política pública de cooperació, treballar juntament amb la Generalitat per a **fer aportacions en l'anàlisi, compliment i coherència de altres polítiques públiques** tant de caire intern com extern.

Per a poder **participar i fer seguiment de la política pública en cooperació** les universitats tenim l'oportunitat de contribuir en aquest procés col.laboratiu. També podem vehicular-ne el seguiment mitjançant els representants universitaris al **Consell de Cooperació**, a través del Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC). Cal que aquest espai pugui servir per impulsar les diferents reflexions i reptes que afrontem com a universitats, però és imprescindible definir de quina manera es poden recollir les aportacions de les diferents universitats als punts que es treballen al Consell de Cooperació, com per exemple l'articulació d'un espai al CIC per debatre aquests temes.

Per últim, les universitats catalanes tenim el paraigua comú del CIC i, en el cas de les públiques, de l'ACUP. En el marc del CIC, s'està pendent d'una discussió interna al respecte. En el cas de l'ACUP, fins al moment, **la tasca ha estat molt centrada en visibilitzar els projectes** que s'impulsen des de les universitats, però no s'ha treballat de manera coordinada en la contribució de les universitats a l'Agenda 2030. Des de la xarxa GUNI, s'ha impulsat una línia estratègica d'acció entorn els ODS i s'ha posat en marxa el Grup d'Experts en ODS i Educació Superior per desenvolupar-la. Les universitats tenim el repte de trobar els mecanismes per tal que els debats que es generin en aquest marc ens ajudin en la nostra transformació, com podria ser integrar les comissions de l'ACUP de forma efectiva en aquests debats.

Preguntes plantejades a la sessió

En relació amb la Visió 2030:

1. Sobre quins reptes tenim capacitat d'incidir les universitats? A quins podria actuar la cooperació catalana? Quins reptes poden tenir una major incidència sobre la nostra feina a futur?
2. Cap a on creus que hauríem d'anar? Quin seria l'escenari ideal a mitjà termini? Quines accions concretes podem plantejar?

En relació amb el Pla Director de Cooperació Catalana:

3. Quin és el paper actual de les universitats en relació amb la cooperació al desenvolupament que s'impulsa des de l'ACCD?
4. Com podem fer que aquest debat de l'Agenda 2030 sigui una palanca per millorar el reflex del rol que les universitats volem assolir en la política de cooperació catalana?
5. Quines són o haurien de ser les contribucions de les universitats al Pla Director de Cooperació i a l'Agenda 2030? Experiències, rol, mecanismes, obstacles i propostes de futur.

6. Quins altres actors hauríem de tenir en compte a l'hora de plantejar estratègies de cooperació amb visió 2030?

En relació amb la coordinació interna de les universitats:

7. Com poden ajudar-nos la resta dels actors (Administracions Públiques, ONGs, etc) en la incorporació de l'Agenda 2030? I amb quines qüestions o eines en concret?
8. En el marc de l'Agenda 2030, quins haurien de ser els espais de coordinació de les universitats per conjuntament fer més incidència a les instàncies públiques i afavorir el canvi necessari a les nostres institucions? Quines haurien de ser les eines de coordinació?
9. Quin hauria de ser l'ens coordinador d'aquestes aportacions de les universitats? Quin rol haurien de jugar l'ACUP i el CIC?
10. Què necessitem a les universitats per incorporar internament l'Agenda 2030? Propostes.

Desenvolupament de la sessió

Es van crear tres grups de treball als que se'ls hi ha demanat detectar quins són els reptes, els obstacles i els mitjans de les universitats per a aportar a la Visió 2030 i treballar la cooperació des de l'àmbit de la universitat.

Reptes, obstacles i mitjans per a superar-los

Les universitats hem detectat quins són els reptes que hem d'afrontar en relació amb la Visió 2030 de la cooperació catalana al desenvolupament, tant des d'una perspectiva interna com externa, quins obstacles poden dificultar el seu assoliment i quins mitjans tenim al nostre abast per aconseguir superar-los.

El primer repte al que hem de fer front és donar a conèixer a la societat i a la resta d'agents (administració pública, organitzacions no governamentals, etc.) **quin és el paper i la contribució de la universitat a la Visió 2030 i en el futur Pla Director de la Cooperació Catalana**. Per a fer-ho, és imprescindible que les universitats siguem reconegudes com a actors diferents a les ONGDs: som **centres d'expertesa i de generació de coneixement** mitjançant la recerca i la innovació, i és imprescindible que aquest coneixement tingui un impacte en la societat. A més, les universitats som **agents de transformació**: formem professionals i ciutadans que han d'afrontar els reptes globals i socials d'un món canviant.

En aquest sentit, s'ha detectat la **dificultat de les universitats per poder accedir a finançament específic per Cooperació i programes afins** que s'ofereix des de

l'administració pública: les convocatòries destinades a cooperació o educació pel desenvolupament i la justícia global van molt enfocades a certs col·lectius i exclouen a les universitats. És necessari impulsar un canvi en aquest sentit i **promoure aliances entre universitats i entitats del Tercer Sector i obrir les portes a que les universitats també liderin projectes en aliança amb altres actors.**

En clau interna, els principals reptes que s'han detectat refermen l'anàlisi previ. Com **implicar tota la comunitat universitària** per contribuir a la Visió 2030 i quina hauria de ser la **governança** són desafiaments als que s'enfronten totes les universitats. Cal aconseguir que l'Agenda 2030 sigui un element central de la universitat i que la comunitat universitària l'entengui com a tal gràcies a la construcció d'un nou relat que trenqui amb la visió que atorga un paper secundari a la cooperació a les universitats. El **compromís institucional dels òrgans** de Govern de les universitats és cabdal per a la incorporació de l'Agenda 2030 en les estratègies de les universitats, i dotar el treball en aquest sentit tant de recursos humans com de finançament de la pròpia universitat: és imprescindible assegurar-ne l'aliança tant política com tècnica dins la universitat.

Una de les necessitats bàsiques que hem subratllat és saber com s'està treballant els Objectius de Desenvolupament Sostenible dins la mateixa universitat. Poder fer-ne un mapeig intern hauria de ser un element prioritari, perquè serviria, entre d'altres, per identificar quins són els principals actors a la universitat en relació amb l'Agenda 2030 i la cooperació al desenvolupament i fomentar la cooperació entre diferents facultats i departaments.

Cal veure els ODS com una oportunitat de projecció global i treball transversal de les universitats. Actualment, l'avaluació de les universitats, dels seus programes i dels seus professionals no té gaire en compte paràmetres ni indicadors d'interdisciplinarietat, d'impacte social o de contribució al desenvolupament sostenible i els instruments d'avaluació que tenen les universitats són a curt termini. Per aquest motiu, **treballar amb l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU) un sistema d'avaluació de les universitats que contempli la Visió 2030** seria una forma d'impulsar la contribució de les universitats als ODS. Un exemple seria la integració dels valors de la Visió 2030 en les competències de tots els programes formatius.

Tant en clau interna com externa, s'ha destacat la necessitat de treballar la contribució als ODS a mig i llarg termini i fer-ho mitjançant la cooperació entre universitats i altres actors de l'ecosistema. Actualment, les universitats no han trobat el temps ni els espais de trobada on poder cooperar entre elles i amb altres.

Propostes de les universitats

Les universitats estem cridades a ser actors imprescindibles per a la transformació del nostre món i el desenvolupament sostenible. Des de la docència, la recerca, la innovació, la transferència de coneixement i la gestió, l'aportació de les universitats a la Visió 2030 pot ser

cabdal, però és necessari impulsar una sèrie de propostes tant de caràcter extern com intern per a aconseguir-ho.

- **Governança i Coordinació.** S'ha detectat certa manca de coordinació i d'interlocució entre les universitats per treballar de forma conjunta la incorporació i la contribució a la Visió 2030. En aquest sentit, es proposa **crear un espai de coordinació i de trobada regular en el marc del CIC, en el de l'ACUP i/o entre el CIC i l'ACUP.**
- És necessari un **treball intern** del sistema universitari català: d'una banda, cal fer un **mapeig tant intern** (de cada universitat) **com global** (de tot el sistema universitari) per saber què estem fent les universitats en relació amb la Visió 2030 i la cooperació al desenvolupament. Paral·lelament, cal que les universitats promoguin les **col·laboracions transversals i interdisciplinàries** dins les seves comunitats i entre les universitats.
- **Pla de Comunicació.** Cal involucrar tota la comunitat universitària en la nova Visió 2030. Elaborar un **pla de comunicació** mitjançant el qual les universitats puguin donar a conèixer el que fan tant en relació amb l'Agenda 2030 com amb la cooperació al desenvolupament contribuiria molt positivament al **canvi necessari en la percepció del rol de les universitats**. Aquest pla podria d'anar més enllà de la comunitat universitària i adreçar-se a tota la societat. Els equips acadèmics són claus per la incorporació de la Visió 2030 a la recerca i a la docència, es podria pensar en alguna iniciativa conjunta destinada a aquest col·lectiu.
- **Compartir experiències** amb altres sistemes universitaris que estiguin afrontant la incorporació de l'Agenda 2030 enriqueix i contribueix a la cooperació entre les universitats. S'han proposat dues accions concretes en aquest sentit:
 - Organitzar unes **jornades internacionals sobre l'Agenda 2030 i el sistema universitari català**. Aquestes jornades es podrien vehicular a través de GUNi o la IAU (International Association of Universities) i podria ser un espai on contrastar si els obstacles de les universitats envers la cooperació i l'Agenda 2030 són compartits amb altres sistemes universitaris.
 - L'any 2020 se celebra la fira EAIE (European Association for International Education) a Barcelona. Aquesta fira podria ser un bon espai on connectar-se amb universitats d'arreu del món i promoure un **projecte local / internacional** al voltant de l'Agenda 2030 i les universitats.
- **Finançament.** S'ha proposat la necessitat de revisar la metodologia actual de l'ACCD de convocatòries, de tal manera que ajudin a impulsar el rol que les Universitats estem disposades a jugar en el marc de l'Agenda 2030. Garantir que d'aquesta manera es promouen projectes de recerca i nous programes acadèmics que incloguin la Visió 2030. Algunes idees proposades han estat:
 - **Impulsant el cofinançament.** Si l'agenda requereix d'implicació multisectorial, prioritzar el finançament a iniciatives que ja venen plantejades - i finançades - des d'una perspectiva multiactor, hauria de ser clau.

- Donar la possibilitat de sol·licitar finançament (*seed funding*) per **modificar continguts de programes universitaris** oficials (no només línies d'educació pel desenvolupament, EpD).
 - Les universitats catalanes disposen d'instruments, com ara **Càtedres UNESCO**, que podrien ser un motor de l'Agenda 2030. Es podria plantejar a l'ACCD la dotació de finançament a aquestes càtedres.
 - Els punts anteriors no impliquen necessàriament l'obertura de convocatòries específiques per a universitats. L'aposta podria anar més a la **creació de convocatòries complementàries** destinades a l'assoliment de grans reptes vinculats amb l'Agenda 2030, no adreçades a col·lectius específics però amb bases prou àmplies (i criteris de cofinançament, *seed funding*,...) que facilités que les universitats - i altres actors - s'hi puguin presentar.
- Seria pertinent incloure **canvis en els sistemes d'avaluació i acreditació del sistema universitari català** (i no només) per tal que promogui la inclusió de la Visió 2030 en la docència universitària. En aquest sentit seria bona una interlocució conjunta (Universitats - a través del CIC - i Generalitat) amb l'AQU (Agència per la Qualitat del Sistema Universitari) per tal de:
 - Treballar conjuntament per impulsar la incorporació de la Visió 2030 als **plans d'estudi**.
 - Definir uns paràmetres comuns per determinar les **competències transversals** necessàries per a formar professionals i ciutadans globals, tenint en compte i compartint les experiències d'altres sistemes universitaris.
 - Incorporar criteris **d'avaluació** que tinguin en consideració la Visió 2030, tant en la certificació i verificació dels programes formatius com en l'avaluació del personal docent i investigador (eg, aspectes que valorin el treball inter/transdisciplinar)..
 - Atès que els reptes dels ODS són multidisciplinars, analitzar la pertinença de la **creació de programes formatius transversals i específics per abordar els ODS**.